

Ο ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ (Οκτώβριος 2009)

Συγγραφέας: ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ

Επειδή, για λόγους ιστορικούς, προέκυψε η αγροτική και, δευτερευόντως, η περιβαλλοντική να είναι οι πλέον οργανωμένες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις πρώτες δεκαετίες της ίδρυσής της, η λεγόμενη «πράσινη» οικονομία δεν βρίσκεται στη σφαίρα της ουτοπίας, όπως πολλοί νομίζουν, αλλά της εν εξελίξει πραγματικότητας.

Ειδικότερα μετά τις Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Ήλμστερνταμ, στη δεκαετία του 1990, οι θεσμικές καινοτομίες που ακολούθησαν τη ρηξικέλευθη αρχή της «ενσωμάτωσης» περιβαλλοντικών μέτρων σε κάθε μέτρο της ευρωπαϊκής πολιτικής, και της αγροπεριβαλλοντικής, επέτρεψαν τη σχετικά ομαλή μετάβαση προς ένα πρότυπο ανάπτυξης της, όχι μόνο, αγροτικής υπαίθρου αφενός προσανατολισμένο στην επιχειρηματικότητα και το, ανταγωνισμό της αγοράς αφετέρου συμβατό με την προστασία και τη διαχείριση του περιβάλλοντος. Το παράδειγμα της αγροτικής οικονομίας είναι διδακτικό.

Αλλά, ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Η ελληνική γεωργία παρακολούθησε με καθυστέρηση αυτή την πορεία της ευρωπαϊκής αναπροσαρμογής. Έχασε σχεδόν την πρώτη δεκαετία της λεγόμενης αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής, επικεντρωμένη με δυσκολία στη μείωση της νιτρορύπανσης από τη βαμβακοκαλλιέργεια στη Θεσσαλία και στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας, κυρίως στην ελαιοκαλλιέργεια.

Το όφελος ήταν ότι αποκτήθηκε η σχετική διοικητική και τεχνική εμπειρία. Έτσι, στην τρέχουσα δεκαετία, με την πλήρη εφαρμογή της Ενιαίας Αποδεσμευμένης Ενίσχυσης, δηλαδή την αποσύνδεση των επιδοτήσεων από τον όγκο της πραγματοποιούμενης παραγωγής και με ορατή, στο άμεσο μέλλον, την «απειλή» της επανεθνικοποίησης της ΚΑΠ, η αγορά διαδραματίζει ένα νέο ρόλο, με την ευρύτερη έννοια της κυριαρχίας των μεταϋλιστικών αξιών στη ζήτηση αλλά και της ηγεμονίας,

τουλάχιστον στα μεσοαστικά στρώματα, καταναλωτών οι οποίοι απαιτούν προϊόντα ασφαλή, υψηλής διατροφικής ποιότητας και παραγόμενα με συμβατές προς το περιβάλλον πρακτικές.

Αυτό σημαίνει τη ριζική αναπροσαρμογή των προτεραιοτήτων της περιφερειακής και αγροτικής ανάπτυξης. Πυρήνας της νέας στρατηγικής οφείλει να είναι η οικολογική διαχείριση των πόρων και η ανάπτυξη συναφών υπηρεσιών διατροφής, αναψυχής, εκπαίδευσης κ.λπ. σε μια πολυτομεακή (γεωργία, βιομηχανία, τουρισμός) οικονομία της υπαίθρου.

Τι συμβαίνει στην Ελλάδα; Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ενός εξ αυτών των τομέων, δηλαδή της γεωργίας, δεν είναι καθόλου αμελητέα και σε συνδυασμό με τον τουρισμό κραυγαλέα. Αναπτυξιακός άξονας, στρατηγικής σημασίας, θα πρέπει να είναι η, ήδη διανυόμενη, τρίτη γενιά μέτρων της ευρωπαϊκής αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής και κλειδιά του η βιωσιμότητα της γεωργικής δραστηριότητας και η ανάδειξη του αγροτικού τοπίου ως πεδίου ενσωμάτωσης της μεταρρυθμισμένης αγροτικής και της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί προτεραιότητα η ολοκληρωμένη διαχείριση των υδατικών πόρων, μέσω της εφαρμογής της Οδηγίας πλαίσιο για το νερό, ήδη νόμος του ελληνικού κράτους από το 2003, εισάγοντας, μεταξύ άλλων καινοτομιών, πολιτικές τιμολόγησης του νερού για την ανάκτηση του κόστους χρήσης του. Εξίσου επείγουσα η προστασία της γεωργικής γης, η οποία απειλείται από δύο παράγοντες:

α) την επέκταση άλλων χρήσεων, όπως η οικιστική, η βιομηχανική, η τουριστική κ.ά. και

β) τη ραγδαίως προϊούσα ερημοποίηση.

Η αντιμετώπιση της πρώτης απειλής απαιτεί την, εισέτι, αναποτελεσματική θεσμική προστασία της γεωργικής γης μέσω ενός αποτελεσματικού, εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού. Η ερημοποίηση, από την άλλη, απειλεί τα δύο τρίτα των εδαφών της χώρας και δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί παρά με την απο-εντατικοποίηση της γεωργίας, την εφαρμογή καλών γεωργικών πρακτικών, την εξοικονόμηση ύδατος, την πρόληψη πυρκαγιών κ.λπ. Η βιοτεχνολογική επανάσταση μπορεί να συνεχίσει και

να επιταχύνει τα επιτεύγματα της παραδοσιακής γενετικής βελτίωσης, ειδικότερα μέσω της γενετικής μηχανικής για ενδογονιδιακές τροποποιήσεις με στόχο, μεταξύ άλλων, την προσαρμογή των παραγωγικών ειδών σε ένα επιδεινούμενο κλιματικό περιβάλλον.

Τέλος, η προοπτική της παραγωγής βιοκαυσίμων δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί από συγκυριακές και πρόχειρες οικονομικές και περιβαλλοντικές αξιολογήσεις της χρήσης τους. Οι έρευνες στην Ελλάδα για τα λεγόμενα «βιοκαύσιμα δεύτερης γενιάς», προερχόμενα από το γλυκό και ινώδες σόργο, την αγριοαγκινάρα κ.ά. έχουν δώσει ελπιδοφόρα αποτελέσματα, ιδιαίτερα ως προς το ενδεχόμενο αξιοποίησης οριακών ή εγκαταλειπομένων γαιών λόγω της νέας ΚΑΠ (π.χ. καπνός, βαμβάκι, σιτηρά κ.ά.). Εξάλλου, η στερεή βιομάζα από τα παραπάνω είδη για θέρμανση ή και ηλεκτρισμό έχει αποδειχθεί αποδοτική ως προς τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου.

Στην ενίσχυση της προστασίας και διατήρησης του αγροτικού τοπίου συνοψίζονται οι πλέον φιλόδοξες προτεραιότητες της νέας αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα. Το εγχείρημα συνδέεται με την ταυτοποίηση ενός συγκεκριμένου αγροτικού τοπίου μέσω της ανάδειξης των μορφολογικών, αισθητικών, ιστορικών, οικολογικών του ιδιαιτεροτήτων. Σε ένα τέτοιο τοπίο, η διαχείριση των Προστατευομένων Περιοχών του δικτύου Φύση 2000 αποτελεί προτεραιότητα, όταν, μάλιστα, η γεωργική δραστηριότητα στοχεύει σε επώνυμα, ποιοτικά προϊόντα και τη συναφή προσφορά αγρο- ή οικοτουριστικών υπηρεσιών.

Σήμερα δεν μπορεί κανείς να διαχωρίσει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της αμπελοκαλλιέργειας στη Σαντορίνη, του ελαιώνα στην Ήμφισσα, της αιγοπροβατοτροφίας στον Παρνασσό και την Πίνδο, της παραγωγής φασολιών στις Πρέσπες και τόσων άλλων επώνυμων προϊόντων, από το φυσικό και ανθρωπογενές τοπίο που αθροίζεται στην προστιθέμενη αξία τους.

Συμπερασματικά, παρά τα περί του αντιθέτου θρυλούμενα από τους επαγγελματίες καταστροφολόγους ή τους υπερασπιστές της δομικής ακινησίας της οικονομίας, στην αυγή του 21ου αιώνα, η αισιοδοξία είναι δικαιολογημένη. Έπειτα από δεκαετίες στήριξης αλλά και στρέβλωσης των δυνατοτήτων της ελληνικής γεωργίας από τις άνισες και άδικες επιδοτήσεις, ο συνδυασμός της ευρωπαϊκής

αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής, της βιοτεχνολογικής και πληροφορικής επανάστασης και της αναδυόμενης οικολογικής ευαισθησίας των καταναλωτών-πολιτών (οι οποίοι, όπως και οι παραγωγοί, πρέπει να συνεχώς να εκπαιδεύονται) προσφέρει, μέσω της «πράσινης οικονομίας», ένα νέο αναπτυξιακό πλαίσιο. Καθόσον το θεσμικό και τεχνολογικό πλαίσιο, αντικειμενικά υπάρχει. Αλλά δεν φτάνει να υπάρχει.

Απαιτείται και ο υποκειμενικός παράγων. Δηλαδή -άντε να το πούμε ακόμη μια φορά- η ανάληψη του πολιτικού κόστους ώστε η λεγόμενη «πράσινη» οικονομία να μην παραμείνει ως υπόσχεση των προεκλογικών προγραμμάτων των κομμάτων που την επαγγέλλονται. Με δύο λόγια, έστω και αργά, η προσαρμογή της ελληνικής πολιτικής στο ευρωπαϊκό κεκτημένο της πράσινης οικονομίας δεν έχει άλλο αντίπαλο από τον ίδιο τον εαυτό της. Κρίνοντας από το παρελθόν, απώτερο και πρόσφατο μόνο αισιόδοξοι δεν μπορούμε να είμαστε. Ίδωμεν...

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», 25 Οκτωβρίου 2009, σ. 39.